

Banović, N.

TJELESNOST ŽENSKOG AKTA KROZ PRIZMU MODERNOG I SUVREMENOG SLIKARSTVA

Sažetak: U članku je obrađena tematika ženskog akta s naglaskom na moderno i suvremeno slikarstvo. Motiv su pretila groteskna tijela koja odstupaju od društvenih normi odbacujući potrebu za savršenstvom. Istraživački rad je započeo od povijesne osnove i same uloge ženskog akta kroz povijest umjetnosti, od objekta ljepote do subjekta s vlastitim identitetom. Tijekom rada povlači se paralela između nagih ženskih formi koje su u ranijem periodu slikane u kontekstu srama, dok se u modernom i suvremenom slikarstvu akt slavi kao nositelj slobode. Početkom 20. stoljeća tradicionalni prikazi ženskog tijela počinju se mijenjati pod utjecajem kubizma, ekspresionizma i apstrakcije. Umjetnici poput Eгона Schielea i Pabla Picassa istraživali su oblike, proporcije, emocionalnu dubinu i kompleksnost žene pomaknuvši granice tradicionalnog prikaza. Gubi se potreba za idealiziranom figurom akcentirajući ljepotu nesavršenosti. U suvremenoj povijesti slikarstva, ženski akt više nije samo estetski motiv, već postaje sredstvo kritike i istraživanja društvenih vrijednosti.

Ključne riječi: akt, slikarstvo, moderna umjetnost, suvremena umjetnost

Podatci o autorici: mag. slikarstva Banović N[ina], Sveučilište u Mostaru, Akademija likovnih umjetnosti Široki Brijeg, Alojzija Stepinca 16, 88220 Široki Brijeg, Bosna i Hercegovina, ninabanoviccc@gmail.com

Banović, N.

THE PHYSICALITY OF THE FEMALE NUDE THROUGH THE PRISM OF MODERN AND CONTEMPORARY PAINTING

Abstract: The article deals with the theme of the female nude with an emphasis on modern and contemporary painting. The motif is fat, grotesque bodies that deviate from social norms, rejecting the need for perfection. The research work started from the historical basis and the very role of the female nude throughout the history of art, from an object of beauty to a subject with its own identity. During the work, a parallel is drawn between naked female forms, which in the earlier period were painted in the context of shame, while in modern and contemporary painting, the nude is celebrated as the bearer of freedom. At the beginning of the 20th century, traditional representations of the female body began to change under the influence of cubism, expressionism and abstraction. Artists such as Egon Schiele and Pablo Picasso explored the shapes, proportions, emotional depth and complexity of women, pushing the boundaries of traditional representation. The need for an idealized figure is lost by accentuating the beauty of imperfection. In the contemporary history of painting, the female nude is no longer just an aesthetic motif, but becomes a means of criticism and research into social values.

Key words: nude, painting, modern art, contemporary art

Author's data: Master of painting Banović N[ina], University of Mostar, Academy of Fine Arts Široki Brijeg, Alojzija Stepinca 16, 88220 Široki Brijeg, Bosnia & Herzegovina, ninabanoviccc@gmail.com

1. Uvod

Predstavljanje ljudskog tijela kroz povijest umjetnosti datira još od prapovijesti. Žanr akta moguće je asimilirati s enormnim brojem slikovnih subjekata koji će se spomenuti u daljnjoj analizi. Na samom početku od velike je važnosti spomenuti jednu od najstarijih skulptura u povijesti. Riječ je o *Willendorfskoj Veneri* (slika 1) staroj oko 25 000 godina.

Slika 1: *Willendorfska Venera*, oko 25 000. - 21 000. pr. Kr. [3]

Willendorfska Venera primjer je umjetnine iz paleolitskog doba koja je nastala davno prije nego što su ljudi počeli pisati ili boraviti u stalnom naseljenom području. Njezine pretjerane proporcije s prevelikim grudima, bedrima i trbuhom tumače se kroz konotaciju plodnosti i ideala ženske figuracije. Venera je samo jedan od primjera shvaćanja tijela kroz povijest. Kroz srednji vijek Crkva je nagom ljudskom figurom akcentirala čovjekovu ranjivost, svjesno koristeći važnost slike u vjeronauku nepismenih vjernika. U to vrijeme akt se smatrao grešnim te su umjetnici kreirali gole likove na zabatu vjerskih objekata kako bi aludirali na podzemni svijet. Prvi ljudi, Adam i Eva, sinonim su za golotinju, grijeh i bespomoćnost. Često su predstavljeni u svom najjednostavnijem obliku uz prisustvo zmije ili lišća koje im je prekrivalo

genitalije. Iako su ovakva naga tijela usko vezana za ljudsku sklonost grijehu zapravo su bile u službi svetoga.

Pojavom renesanse aktovi gube svoj ikonografski karakter i postaju cijenjeni i prihvaćeni zbog svojih estetskih i senzualnih kvaliteta. Sandro Botticelli je prvi umjetnik koji je naslikao ženski akt bez potrebe da ga opravda nekim vjerskim razlogom. Radi se o ženskoj figuri gotovo u prirodnoj veličini koja graciozno otkriva svoje tijelo. Djelo *Rođenje Venere* (slika 2) ipak ima određenu dozu bijega od cenzure zbog pozicije Venerine kose i ruke koji djelomično prikrivaju genitalije i ženstvenu oblinu glavnog motiva. Unesena je erotska dimenzija zbog polemike onoga što Venera skriva i onoga što izlaže. Njezin položaj produkt je antičkog kontraposta koji naglašava bokove i vitkost figure. Botticellijeva Venera odmiče se od tradicije srednjeg vijeka i religioznih tvrdnji te se kreira put za nove prikaze ženske figuracije.

Slika 2: Sandro Botticelli, *Rođenje Venere*, 1482. - 1486. [6]

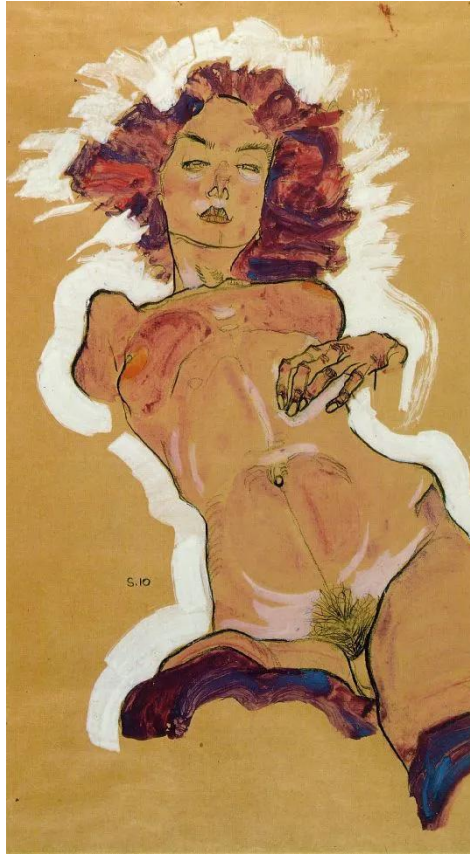
Za ponovnu popularizaciju akta zaduženi su impresionistički slikari. Uklanjanje rubove i obrise tijela kreiraju energiju i vitalnost s fokusom na boju i potez. Aktovi su u impresionističkom slikarstvu izazvali najviše skandala. Mnogi umjetnici su slikali obične žene u njihovom najjednostavnijem obliku. Umjetnik

koji je radikalno odbacio tadašnje akademske norme je Edouard Manet. Moderni slikar poput Maneta želio je prikazati stvarnost svoga vremena naslikavši *Olimpiju* (slika 3). Skandaloznost ovakvog djela proizlazi iz saznanja da je Olimpija prostitutka, a ne mitološka božica. Manet je jednostavno naslikao vlastitu stvarnost bez potrebe za idealizmom, međutim sredinom 19. stoljeća prikazivanje akta bilo je dozvoljeno samo ako se nalazio u mitološkom ili egzotičnom prostoru. Olimpija je u ovom slučaju snažno individualizirana i provokativna gledajući izravno i ravnodušno u promatrača. Upravo taj pogled uz prisustvo ravnodušnosti izaziva skandal. Na akademskim slikama nage ženske figure mimikom odaju dojam iznenađenosti, kao da nije svojevrijemno prikazana u takvom izdanju. Međutim, Olimpija kontrira tadašnjoj ideji žene.

Slika 3: Edouard Manet, *Olimpija*, 1863. - 1865. [4]

Njemački ekspresionistički pokret obilježen je aktovima Eгона Schielea čiji su radovi produkt intenzivne seksualnosti koja se sukobljavala s klasicizmom i buržoaskim konvencijama tog vremena. Portretirao je mršave figure u bolesnim bojama s ekspresivnim linijama. *Ženski akt* (slika 4) je savršen primjer nage žene u iščašenom položaju pothranjenog izgleda.

Slika 4: Egon Schiele, *Ženski akt*, 1910. [5]

1.2. Interpretacija ženskog akta u 20. stoljeću

U 20. stoljeću akt se sve više ističe zahvaljujući masovnim medijima koji su omogućili njegovu širu distribuciju kroz film, strip i fotografiju. Sve veća društvena prihvatljivost rezultirala je novim shvaćanjem golotinje. Nago tijelo gubi negativnu konotaciju ustupajući mjesto naturalizmu i nudizmu koji postaju inovativni oblici prihvaćanja ljudskog tijela. Na samom početku revolucionarnog doživljaja akta vodeću ulogu imaju Henri Matisse i Pablo Picasso. Matisseov *Plavi akt* (slika 5) prikazuje nugu ženu u ležećem položaju. Vidljivi potezi kistom te način na koji aplicira boje i sjene spadaju pod kategoriju avangarde zbog suprotstavljanja konvencionalnom akademskom

načinu prezentiranja ljudske figure. Akademizam je težio realnom prikazu akta s glatkim i mekim linijama, no Matisse odstupa od standardiziranih normi kreirajući grublji i drugačiji portret. Anatomski pristup motivu odaje dojam mišićave ženske figure kojoj je dodatno eliminiran osjećaj mekoće. [11]

Slika 5: Henri Matisse, *Plavi akt*, 1907. [10]

Pablo Picasso, kao najznačajniji predstavnik kubizma, kreira prvo kubističko djelo *Gospođice iz Avignona* (slika 6). Picasso je kroz ovo djelo predvidio sve što će doći u narednim desetljećima poručujući promatraču da jedan kut gledanja više nije dovoljan. Gospođice zahtijevaju pluralizam perspektiva i fokus na formu. Pet nagih ženskih figura pozicionirane su ispred zavjese stvarajući dojam kontakta s promatračem. Njihova tijela su narančasta dok je upotreba plave boje razorena na fragmente. U donjem dijelu slike smještena je mrtva priroda koja prizemljuje motive odbacujući iluziju lebdenja. Budući da Picasso koristi prostitutke iz bordela u Avignonskoj ulici kao modele, javnost ne prihvaća takav oblik odstupanja od društvenih normi.

Slika 6: Pablo Picasso, *Gospođice iz Avignona*, 1907. [13]

2. Percepcija nagog tijela kroz modernu umjetnost

2.1. Francis Bacon i dekonstrukcija ženskog akta

Francis Bacon nosi titulu jednog od najvažnijih i najutjecajnijih slikara 20. stoljeća. Njegova bogata karijera seže kroz mnoga važna desetljeća u modernoj povijesti slikarstva. Baconovi radovi istražuju distorziju ljudske figure pozivajući se na slike senzualnosti i brutalnosti. Figurativna djela utjecajnog umjetnika poznata su po svojim odvažnim, grafičkim i često izmučenim subjektima. Anatomske pristupe motivu inspiriran je životinjskom građom koja dodatno akcentira grotesknost djela.

Baconovi portreti većinski predstavljaju subjekte kao deformirane likove bez identiteta. Samim tim granica između animalizma i ljudske forme je osporena i iskrivljena što gledatelju ostavlja prostor za propitivanje vlastite ljudske maske i prikrivenih životinjskih poriva. [8]

2.2. Razvoj feminističke umjetnosti

Guerrilla Girls deklariraju se kao feminističke aktivističke umjetnice koje nose maske skrivajući vlastiti identitet. Aktivne su i danas, a njihovi počeci datiraju iz 1985. godine. Skupina je nastala reakcijom na MoMA-inu izložbu *Međunarodno istraživanje novijeg slikarstva i kiparstva* 1984. godine. Izložba je trebala predstavljati vrhunske umjetnike svijeta, no od 169 prikazanih umjetnika samo je 13 žena. Riječi kustosa Kynastona McShinea dodatno su uzburkale javnost poručivši da bi svaki umjetnik koji nije bio na izložbi trebao ponovno razmisliti o svojoj karijeri. Zbog ovakvog tretmana, skupina umjetnika prosvjedovala je vani na samu večer otvorenja. Budući da promatrači nisu bili zainteresirani za njihovu poruku godinu dana kasnije osniva se Guerrilla Girls s ciljem pronalaska novih načina pobune kroz uličnu umjetnost. Iako su započele kao aktivistička grupa postupno ih je prihvatio i svijet umjetnosti te su izlagale svoje radove u galerijama kao što su MoMa i Tate Modern. Djelo *Moraju li žene biti gole da bi ušle u Met Muzej?* (slika 7) nastalo je 1989. nakon što su članovi grupe prošetali Metom i uočili omjer umjetnica i ženskih aktova.

Slika 7: Guerrilla Girls, *Moraju li žene biti gole da bi ušle u Met Muzej?*, 1989. [7]

Ustanovili su da je manje od 5% umjetnica u sekcijama moderne umjetnosti, ali 85% aktova su upravo žene. Kako bi doprijeli do svoje publike, grupa je zakupila oglasni prostor u njujorškim autobusima. Međutim, autobusna tvrtka je ubrzo otkazala njihov najam uz primjedbu da je slika previše sugestivna te da se čini kako figura u ruci ima nešto više od lepeze. [12]

3. Žensko tijelo u očima suvremenih umjetnica

3.1. Marina Abramović i *Ritam 0*

Marina Abramović je konceptualna umjetnica poznata po istraživanju granica izdržljivosti ljudskog tijela i uma. Godine 1974. osvijestila je javnost o društvenoj problematici - mizoginiji. Kroz svoj performans *Ritam 0* izazvala je publiku da koriste lance, noževe i ostale izložene predmete ispoljavajući ljudsku slobodnu volju objektivizirajući sebe kroz cijeli proces. Ispred umjetnice nalazio se stol na kojem su bila izložena 72 predmeta, za užitak i za bol. Neki od predmeta bili su čaša vode, ruža i kaput, ali i nož, britva i pištolj u kojem je bio jedan metak. Postojale su upute u kojima je autorica naglasila da je ona objekt i da su svi dobrodošli upotrijebiti predmete sa stola preuzimajući potpunu odgovornost na sebe za stvari koje će joj biti učinjene, čak i ako je to ubije. Performans je trajao šest sati s tim da je publika na samom početku bila ugodna, no ubrzo su postali agresivniji. Koristili su noževe i rezali joj kožu, cijepali odjeću, dodirivali njezino tijelo igrajući se s izloženim predmetima uz podsmijehe dok su umjetnici oči bile ispunjene suzama. Tijekom performansa Marina Abramović je nepomično stajala što je kod publike dodatno otuđilo osjećaj ljudskosti i svjesnost da je pred njima živa osoba. Nakon šest sati umjetnica se pomiče i kreće ka publici polugola, prekrivena krvlju od rana koje su joj načinjene dok joj suze teku niz lice. U tom trenutku svi prisutni akteri su pobjegli od nje strahujući od konfrontacije. Umjetnica tvrdi da je dobila sijedi pramen u svojoj kosi istu tu večer kao rezultat ogromnog šoka i stresa kojeg je proživjela. [14]

3.2. Jenny Saville u službi redefiniranja ženskog akta

Jenny Saville je britanska suvremena slikarica čija se tematika pretežno bazira na figurativnim motivima. Stvara iskrivljene i groteskne ženske subjekte kroz koje prikazuje doživljaj tijela i ljudskog tkiva. Saville je jedna od članova YBA

scene (Young British Artists) te svoj uspjeh gradi kroz reprezentativno slikarstvo spajajući apstrakciju kubizma sa senzualnošću baroka ugrađujući elemente apstraktnog ekspresionizma s fotografskom figuracijom. Britanska umjetnica bavi se problematikom rodne binarnosti, pretilosti, patološke percepcije tijela kroz nametnute ideale ljepote i percipiranja vlastite tjelesnosti. Filmska teoretičarka Laura Mulvey ističe potrebu holivudskih filmova za ugađanjem patrijarhalnoj muškoj publici budući da se na takav način kapitalizira na osnovu njihove ideologije. Zbog takvog shvaćanja Jenny Saville pomjera granice muškog, heteroseksualnog vizualnog užitka kreirajući pretile ženske figure bez potrebe za idealiziranom formom.

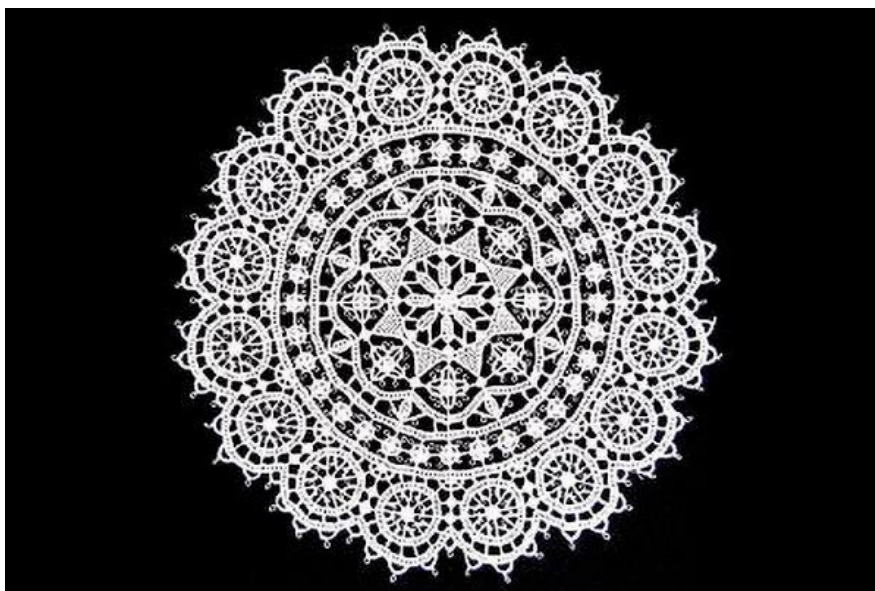
4. Eliminacija društvenog standarda i odstupanje od ideala ženske tjelesnosti

4.1. Susret grotesknog i profinjenog

Pojam groteska je književni, umjetnički i estetski izraz kojemu se komično djelovanje temelji na fantastičnoj i izobličenoj predodžbi stvarnosti. Samo značenje obuhvaća spoj uzvišenog i niskog, smiješnog i strašnog te lijepog i ružnog pri čemu dolazi do narušavanja uobičajenog reda. Pojam groteskno potječe od talijanske riječi *grottesco* koja se odnosi na neobične ukrase pronađene u rimskim podzemnim iskopinama (grottama) u renesansnom razdoblju. Sami temelj izraza datira upravo od tih ukrasa koji su bili kombinacija ljudskih, životinjskih i biljnih formi na izobličen i neprirodan način. Suština grotesknosti je u spoju nespojivih elemenata (komično i tragično, humoristično i strašno), a karikaturalnost i pretjerivanje su primarni dio stvaralaštva. Pored navedenih izraza zastupljen je i pojam antiestetike koja prihvaća deformaciju, neharmoničnost i vizualnu nelagodu kao sredstvo izraza. Sama funkcija groteske je mogućnost uznemiravanja, provokacije, buđenja nelagode i poticaja na kritičko razmišljanje. Osnovna svrha ovog

pojma je upravo kritika i ironizacija određenog društva ili ljudske egzistencije, ovisno od zastupljene problematike. [1]

Kontrirajući groteski, profinjenost se veže uz objektivno lijepe elemente. Sinonimi ovog pojma su elegancija, otmjenost, ljupkost, uglađenost, lepršavost, dopadljivost, gracioznost i poetičnost. Kroz daljnju analizu javlja se potreba za univerzalno prihvaćenim elementom koji sadrži odlike profinjenosti na globalnoj razini. Čipka (slika 8) je šupljikavi plošni tekstilni produkt namijenjen ukrašavanju odjeće, interijera te posteljnog i stolnog rublja.

Slika 8: Čipka, 15. stoljeće [2]

Čipka se javlja potkraj 15. stoljeća kao samostalna rukotvorina, a kroz nadolazeća stoljeća stilski evoluirala u skladu s razdobljima. U 16. stoljeću prevladavao je renesansni geometrijski stil dok je u 17. i 18. stoljeću čipka poprimila baroknu bujnost, cvjetni ornament i asimetričnost. Od 19. stoljeća čipkarstvo stagnira i odumire ostavljajući iza sebe poznate čipke poput belgijske, francuske, španjolske i talijanske kao i čipke drugih naroda. Hrvatska folklorna čipka potvrđuje poznavanje osnovnih tehnika kasnijeg

razvijenog europskog čipkarstva. Među šivane tehnike spadaju raspleti koji su bili udomaćeni u sjevernoj Hrvatskoj na prsima muških košulja te rukavima i rubovima ženskih košulja, a u primorju prevladava rasplet na prsima ženskih košulja i pokrivalima za glavu. Osnivanjem čipkarske škole 1904. Pažanke su od prvotnih ukrasa na odjeći počele izrađivati i samostalne dekorativne ukrase radeći to i dan danas. Iznimno je posebna i čipka od agave koju još uvijek izrađuju redovnice u benediktinskom samostanu na otoku Hvaru. Svaki primjerak je unikatan zbog niti koja se posebnim postupkom dobiva iz sredine svježih agavinih listova izrađujući čipku bez predloška ili nacрта. [9]

Duboka povijesna povezanost čipke s etničkom i zemljopisnom pripadnosti i sam materijalni sastav tkanine asocijacija je profinjenog etno elementa čiji je jedan od sinonima dopadljivost, ali u ovom slučaju predstavlja i nešto konzervativno i tradicionalno kao simbol sredine u kojoj živimo i koja i dalje teško prihvaća određene civilizacijske norme, posebne norme koje se tiču ravnopravnosti spolova. U kontekstu takvih pogleda, ustaljene su i predodžbe o ljepoti ženskog tijela koje je i dalje objektivizirano u očima muške populacije i podređeno njihovim idealima ljepote.

4.2. Topografija tjelesnosti

Ciklus radova na platnu pod nazivom *Topografija tjelesnosti* predstavlja svojevrsan vizualni komentar na društvene norme ljepote kroz prizmu ženskog akta. Ovaj ciklus donosi prikaz pretjerano naglašenih i formiranih grotesknih ženskih figura čija puna i teška tijela dominiraju formatom. Ispunjavanjem cijele površine platna, figure ulaze u intimni prostor promatrača, tjerajući ga na suočavanje s vlastitim estetskim predrasudama i društveno uvjetovanim standardima. Portret je namjerno izostavljen u svrhu uklanjanja identiteta kako bi se pažnja usmjerila isključivo na tijelo. Time se dodatno naglašavaju volumen, kožni detalji, meke obline i slojeviti tonski prijelazi. Izostanak portreta lišava figure individualnosti, pretvarajući ih u univerzalni

simbol tjelesnosti i nesavršenosti. Poseban kontrapunkt predstavlja pozadina – izuzetno detaljna i ornamentalna etno čipka. Taj motiv čipke simbolizira delikatnost, tradiciju i ženstvenost, a u ovom kontekstu djeluje kao kontrast teškim, masivnim oblicima ženskog tijela.

Slika 9: *Topografija tjelesnosti 3*, 2025.

Kombinacija fine, prozračne teksture i snažne, impozantne tjelesnosti stvara dinamičnu napetost unutar kompozicije. Upravo ta suprotnost naglašava centralnu ideju ciklusa: kritiku nametnutih estetskih standarda i poziv na ponovno promišljanje percepcije ljepote. No čipka ovdje nije samo estetski ili

dekorativni element već ona nosi i duboko simboličko značenje. Kao tradicionalni ručni rad koji se povijesno veže uz ženski kućni prostor, čipka evocira poziciju žene unutar patrijarhalnog društva. U kontekstu ovog ciklusa, čipka stoji kao simbol rodne neravnopravnosti. U kombinaciji s aktovima koji prkose idealima, čipka dodatno produbljuje kritiku muškog objektiviziranja ženskog tijela. Radovi postaju kontrast povijesne šutnje i suvremenog otpora. Kao takav, motiv čipke u ovom ciklusu funkcionira kao most između prošlosti i sadašnjosti, između tradicionalne slike žene kao tihe nositeljice ljepote i moderne žene koja otpor pruža upravo kroz isticanje onoga što se nekad skrivalo ili poricalo: svoje stvarne, nesavršene, ali snažne tjelesnosti. Cilj nije samo propitivanje standardiziranih prikaza ženskog tijela, već i afirmacija autentičnosti i prihvaćanje prirodne vizualnosti tijela. Nesavršenost se kroz radove ne skriva, već se slavi. Ove figure ne traže odobravanje, već izazivaju dijalog o normama, sramu i identitetu. Monumentalnost formata dodatno naglašava osjećaj glomaznosti i fizičke prisutnosti. Tehnika koja se koristi, akril na platnu, omogućava bogatstvo slojeva, izražajne tonske prijelaze te mogućnost isticanja tekstura kože i materijala.

5. Zaključak

Tjelesnost ženskog akta kroz samu povijest se pretežno oblikuje prema patrijarhalnim idealima ljepote i poželjnosti čineći žensko tijelo objektom žudnje koje ispunjava svoju svrhu podilazeći određenim estetskim normama. Groteskno žensko tijelo odstupa od idealiziranog i discipliniranog oblika narušavajući zadane granice ženstvenosti ugrožavajući konstruirane predodžbe o ženi koja služi svrsi lijepe, pasivne i poželjne figure. Tijelo koje je prirodno, sirovo ili izvan kontrole većinski izaziva nelagodu i odbacivanje jer podsjeća na smrtnost i animalnost koju dominantni diskurs teži potisnuti. Kroz takvu sveopću društvenu nelagodu otkriva se subverzivna moć grotesknog

ženskog tijela. Ono postaje sredstvo otpora standardima koji guše autentičnu žensku tjelesnost i raznolikost. U suvremenoj umjetnosti sve je više prisutan otklon od tradicionalnog ideala savršenog ženskog tijela. Teži se ka prikazu stvarnog akta s ožiljcima, naborima i ranjivim elementima ženske zbilje. Takvo odbacivanje perfekcije ne predstavlja samo estetski zaokret već i politički čin kojim se ukida objektivizacija žena. Prikaz autentičnih ženskih tijela u umjetnosti kreira prostor osnaživanja kritizirajući dugogodišnje standarde koji su oblikovali poimanje ženstvenosti. Suvremena umjetnost se ne bavi glorificiranjem nesavršenosti već je afirmira kao dio stvarne ženske subjektivnosti.

Literatura

- [1] <https://amarilisonline.com/glossary/groteska-znacenje/>
- [2] <https://czknovalja.hr/wp-content/uploads/2020/06/paska-cipka.jpg>
- [3] https://en.wikipedia.org/wiki/Venus_of_Willendorf#/media/File:Venus_of_Willendorf_-_All_sides.jpg
- [4] https://i0.wp.com/blog.artsper.com/wp-content/uploads/2021/06/Edouard_Manet_-_Olympia_-_Google_Art_Project_2-1.jpg?resize=1536%2C1041&ssl=1
- [5] https://i0.wp.com/blog.artsper.com/wp-content/uploads/2021/06/nu_feminin_1910-1.jpg?w=539&ssl=1
- [6] https://i0.wp.com/blog.artsper.com/wp-content/uploads/2022/02/Birth_of_Venus_Botticelli.jpg?resize=1536%2C984&ssl=1
- [7] <https://media.tate.org.uk/aztate-prd-ew-dg-wgtail-st1-ctr-data/images/p78793.width-1440.jpg>
- [8] <https://rhodescontemporaryart.com/news/398-francis-bacon-bold-outrageous-and-influential-who-was-francis-bacon-an-overview-into-one/>
- [9] <https://www.enciklopedija.hr/clanak/cipka>

- [10] <https://www.henrimatisse.org/assets/img/paintings/blue-nude.jpg>
- [11] <https://www.henrimatisse.org/blue-nude.jsp>
- [12] <https://www.tate.org.uk/art/artists/guerrilla-girls-6858/who-are-guerrilla-girls>
- [13] <https://www.ziher.hr/wp-content/uploads/2017/12/Gospo%C4%91ice-iz-Avignona-e1512322943628.png> 52
- [14] <https://youtu.be/o-h715UyhWw?si=kHFIMGfJdgy6c0Rj>

